

DOROTA SZYMCZAK, „SREBRNY OLTARZ DARŁOWSKI DER RÜGENWALDER SILBERALTAR”

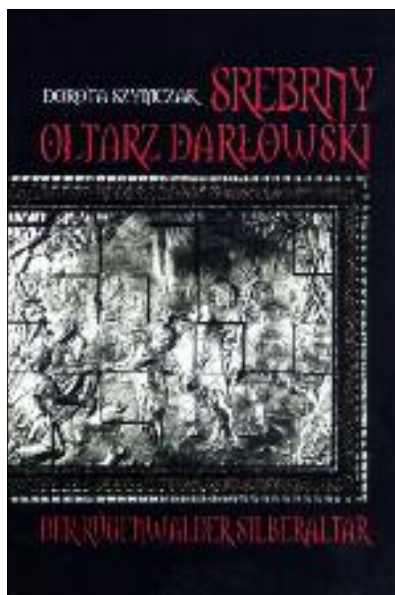
Wyd. Muzeum Pomorza Środkowego, Słupsk 2007

Publikacja jest monograficznym opracowaniem dotyczącym ołtarza, powstałego w 1. poł. XVII w. z inicjatywy księcia Filipa II Gryfity, z przeznaczeniem do kaplicy zamkowej w Darłowie. Ołtarz wykonany został z hebanu i dekorowany srebrnymi plaketami ze scenami pasyjnymi, które – jako wyroby znakomitych niemieckich warsztatów złotniczych z początku XVII w. – należą do najcenniejszych zabytków europejskiego złotnictwa nowożytnego pozostających w polskich zbiorach.

Książka, przygotowana w wersji dwujęzycznej (polskiej i niemieckiej), obejmuje 10 rozdziałów, z których każdy opatrzony jest licznymi przypisami i wzbogacony interesującym materiałem ilustracyjnym. Zawiera też obszerną, liczącą prawie 200 pozycji, bibliografię.

Dorota Szymczak, autorka publikacji, z wykształcenia konserwator zabytków, wnikliwie przedstawia zagadnienia stylistyczne, materiałowe i konserwatorskie ołtarza. Wiele uwagi poświęca także problemom ikonograficznym. Starannie zebrane i zanalizowane materiały źródłowe pozwoliły na szczegółowe zaprezentowanie historii badań nad ołtarzem.

Początkowe rozdziały książki wprowadzają czytelnika w epokę

i okoliczności powstania ołtarza. Czytelnik poznaje fundatora dzieła, księcia Filipa II (1573-1618), typowego arystokratę okresu późnego renesansu, wykształconego humanistę, znawcę i fundatora wielu dzieł sztuki, wśród których wyróżniają się – obok darłowskiego ołtarza – słynny Kabinet Pomorski z lat 1610-1617, którego fragmenty znajdują się w Kunstgewerbemuseum w Berlinie, oraz Wielka Mapa Księstwa Pomorskiego z 1618 r., jej egzemplarz w zbiorach Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku.

Przechodząc do problematyki ikonograficznej ołtarza,

autorka omawia liczne ołtarze protestanckie, które od 2. poł. XVI w. stawiano w zborach na terenie Pomorza.

Dzięki zachowanym przekazom ikonograficznym i piśmiennym możliwe było odtworzenie pierwotnego wyglądu ołtarza wraz z elementami, które zaginęły w czasie II wojny światowej. W kilku przypadkach sprostowane zostały błędy autorów wcześniejszych opracowań, dotyczące interpretacji scen pasyjnych, oraz ustalona ich właściwa, zgodna z pierwotnym stanem, kolejność rozmieszczenia w ołtarzu, wielokrotnie zmieniana w czasie kolejnych napraw i konserwacji.

Rozdział „Historia ołtarza” przynosi interesujące informacje dotyczące realizacji dzieła. Za życia Filipa II (do 1618 r.) wykonano zespół srebrnych plaket. W latach 1636-1639 inicjatywę podjęli książę Bogusław XIV i jego żona Elżbieta, dzięki którym powstała obudowa ołtarza i ukończono jego dekorację. Ustawiony pierwotnie w kaplicy zamkowej w Darłowie, skąd w 1806 r. przeniesiony został do kościoła Mariackiego, w którym najpierw pełnił rolę ołtarza głównego, a następnie umieszczono go na ścianie bocznej prezbiterium. Pozostawał tu do 1944 r., kiedy rozmontowali go przygotowujący się

do ewakuacji Niemcy. Po wojnie właścicielem architektonicznych części ołtarza zostało Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, a w 1967 r. do jego zbiorów trafiły ocalałe z zawieruchy wojennej i szczęśliwie odnalezione srebrne plakiety.

Współcześnie na dzieło to składają się: hebanowa obudowa, 8 srebrnych plaket o tematyce pasyjnej, kilkanaście aplikacji ornamentalnych, para drewnianych, dwustronnie malowanych skrzydeł. Fragmenty figurek alabastrowych, które niegdyś zdobiły gzymsy, znajdują się obecnie w Muzeum Narodowym w Szczecinie.

Rozdział zatytułowany „Stan badań nad plakietami” poświęcony jest srebrnym ozdobom ołtarza. Plakiety ze scenami pasyjnymi opisywane były już w literaturze XVII w., a od połowy XIX w. szczegółowo interpretowano tematykę przedstawień i podejmowano próby identyfikacji ich autorów. Badania Juliusa Lessinga dotyczące wykonawców dekoracji (1885, 1898) i opis ołtarza kontynuował m.in. Hugo Lemcke (1920, 1922). Publikując 21 ilustracji pozostawił bezcenny dziś materiał ikonograficzny, świadczący o stanie dzieła w 1. poł. XX w.

Własną interpretację srebrnych części ołtarza autorka rozpoczyna – w podrozdziałach „Właściwości srebra i jego stopów” oraz „Techniki wykonania” – od podstawowych informacji na temat rzemiosła złotniczego, by następnie szczegółowo omówić wykonanie plaket i aplikacji od strony technicznej z uwzględnieniem zawartości kruszcu w stopie. Za podstawę

omówienia posłużyły m.in. wyniki badań przeprowadzonych w Pracowni Konserwatorskiej Muzeum Pomorza Środkowego. Analiza drewnianej części ołtarza – w części rozdziału VI zatytułowanej „Identyfikacja i właściwości drewna hebanowego” – obejmuje identyfikację i właściwości zastosowanego gatunku drewna oraz informacje o etapach wykonania tych elementów, poparte licznymi, przejrzystymi ilustracjami (rysunki i zdjęcia).

Wiele uwagi autorka poświęca pochodzeniu twórców plaket ze scenami z Pasji Chrystusa i środowisku, w którym działali. Byli to: Johann Körver z Brunzwicku oraz augsburszczyk Christoph Lencker i Zacharias Lencker. Augsburg w XVII w. należał do najwybitniejszych ośrodków rzemiosła złotniczego w Europie. Skorzystanie z usług jego czołowych przedstawicieli świadczy o wysokiej kulturze artystycznej i wymogach estetycznych ksiąząt z rodziny Gryfitów.

Złotnicy wykonujący sceny figuralne na srebrze posługiwali się najczęściej grafiką, toteż rozdziały VIII i IX publikacji poświęcone zostały graficznym wzorom do scen pasyjnych. Szczególną uwagę autorka poświęca działalności graficznej Heinricha Goltziusa i znaczeniu jego kompozycji dla dzieł złotniczych, zwłaszcza tych, które przeznaczone były do dekoracji ołtarzy z hebanu.

Rozdział VII zawiera historię zmian w ołtarzu i różnych „napraw”, począwszy od XVII w. do stanu konserwatorskiego, w jakim w 1967 r. trafił do zbiorów muzeum w Słupsku.

Publikację kończy omówienie hebanowo-srebrnych ołtarzy domowych i przeznaczonych do wnętrza kościelnych, znajdujących się w zbiorach polskich i europejskich. Dla pełniejszej charakterystyki ołtarza z Darłowa trafnie podkreślono cechy stylistyczne, wyróżniające zwłaszcza ołtarze augsburskie.

Publikacja stanowi wyczerpującą monografię cennego zabytku, jakim jest srebrny ołtarz z Darłowa. Porównując ją z wcześniejszymi opracowaniami tematu, należy stwierdzić, że Dorota Szymczak wykorzystała wszystkie dostępne materiały dotyczące ołtarza, ostatecznie określiła tematy scen pasyjnych, z których kilka dotychczas różnie odczytywano, przedstawiła fachowo i w sposób nowatorski problemy konserwatorskie. Należy podkreślić, że autorka – z właściwą rzetelnemu badaczowi dociekliwością – konsultowała problemy wykraczające poza jej specjalizację z historykami sztuki w Polsce i Niemczech, zwłaszcza w dziedzinie związanej ze stylistyką srebrnych plaket.

Niewątpliwymi walorami publikacji są: przejrzysty, przystępnie napisany tekst, ciekawa narracja nasycona historycznymi dygresjami, przeniesienie szczegółowych informacji do przypisów, co podnosi jej czytelność, bogata warstwa ilustracyjna – 117 fotografii archiwalnych i współczesnych – wzmacniająca jej poznawczy charakter, a także ciekawa szata graficzna i staranność edytorska. Te wszystkie czynniki sprawiają, że publikacja może zainteresować szeroki krąg czytelników.

DOROTA SZYMCZAK, „THE SILVER ALTAR IN DARŁOWO”

Publisher: Muzeum Pomorza Środkowego, Słupsk 2007

The discussed monograph (published in Polish and German) discusses an altar from the first half of the seventeenth century, originally featured in the castle chapel in Darłowo, in 1806 transferred to the local church of the Holy Virgin Mary, and today on display in the Museum of Central Pomerania in Słupsk. The altar was executed in ebony and decorated with 27 silver plaques depicting the Lord's Passion, originating from outstanding German workshops from the early seventeenth century, and regarded as one of the most valuable examples of European modern silversmithery in Polish collections.

At present, the monument is composed of an ebony casing, eight silver plaques, more than ten ornamental applications, a pair of wooden wings, painted on both sides, and alabaster figurines on the cornices.

Dorota Szymczak presents assorted questions pertaining to the monument's style, material, and conservation. She has devoted much attention to the iconography, in particular the interpretation of the scenes shown on the plaques, the recreation of their original sequences on the altar, and the authors – such renowned artists as Johann Körver of Brunswick as well as Christoph Lencker and Zacharias Lencker of Augsburg.

She also wrote about the methods of the execution and application of the plaques by basing herself on, i. a. contemporary studies. The publication examines the origin of the altar against a wide European backdrop and its transformations caused by former “repairs” and subsequent conservation.

The merits of the publication consist of the use of all accessible sources, a thorough and in-depth approach to the discussed problems, an explanation of heretofore-controversial questions, and lavish illustrations totalling 177 archival and contemporary photographs as well as drawings, comparative tables and an extensive bibliography.

INFORMACJA O PRENUMERACIE

Prenumeratę „Ochrony Zabytków” można zamówić za pośrednictwem:

■ **1. RUCH SA**

Informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela „RUCH” SA Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, 01-248 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 31/33; tel. (0 22) 532 87 31, 532 88 20, 532 88 16, fax (0 22) 532 87 32; www.ruch.pol.pl, prenumerata@okdp.ruch.com.pl

■ **2. Firma AMOS**

01-785 Warszawa, ul. Broniewskiego 8a; tel. (0 22) 639 73 67; biuro@amos.waw.pl

■ **3. GARMOND PRESS SA**

01-106 Warszawa, ul. Nakielska 3; tel./fax (0 22) 836 69 21; prenwarszawa@garmond.com.pl

■ **4. INMEDIO Sp. z o.o.**

90-446 Łódź, ul. Kościuszki 132; tel./fax (0 42) 636 44 47; prenumerata@inmedio.com.pl

■ **5. KOLPORTER SA**

05-080 Izabelin, Mościska, ul. Bakaliowa 3; tel. (0 22) 355 05 65(66), fax (0 22) 355 05 67(68); prasowa.sc@kolporter.com.pl

■ **6. DOM HANDLOWY NAUKI Sp. z o.o.**

02-352 Warszawa, ul. Szczęśliwicka 2/17; tel. (0 22) 658 15 58, tel./fax (0 22) 822 98 69; księgarnia@dhn.pl, czasopismakraj@dhn.pl

Wydawnictwa Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków do nabycia w siedzibie przy ul. Kopernika 36/40, 00-328 Warszawa, pok. 143, w godz. 9.00-15.00.

Zamówienia można także składać telefonicznie: (022) 826 93 52, za pośrednictwem poczty elektronicznej: wydawnictwa@kobidz.pl. Spis dostępnych publikacji na stronie internetowej: www.kobidz.pl